

Ustavna prava pojedinaca u pravilu su relativna. To zato što su gotovo sva prava, osim ponekih poput onih iz čl. 17. st. 3. i čl. 23. st. 1., podložna iznimkama u obliku mogućeg oduzimanja ili ograničavanja tih prava (čl. 16. Ustava).

U praksi (odlukama nadležnih tijela) ta se relativnost drukčije označuje i navodi se da ustavna prava nisu apsolutna. To valjda ljepše zvuči nego kad se kaže da su ta prava (zaista) relativna.

Ustav i Einstein. Kad se pročita Ustav i kad se to što je napisano pokuša primijeniti u svakodnevnom životu i praksi, autor ovog rada ima blagi osjećaj da je tajni, glavni autor Ustava autor teorije relativnosti Albert Einstein. Odnosno, sve ono što Ustav jamči u praksi često nije zajamčeno. Teorija relativnosti, iako primarno prirodna znanost, očito ima svoje sljedbenike u pravu kao društvenoj znanosti, a osobito u aktima zakonodavne, sudbene i izvršne vlasti, ma gdje bili. Tome se priključuju i pravni teoretičari.

U tom smislu i praksa zakonodavca, a još češće izvršnih i sudbenih tijela vlasti, pa i Ustavnog suda, podložna je izmjenama. To je razumljivo ako izmjene imaju opravdanje zbog razvoja bitno drukčijih društvenih i političkih okolnosti odnosno kad za to postoji u Ustavu zajamčeni legitimni cilj. Izmjena stabilne i ustaljene prakse, osobito u pojedinačnim slučajevima, ako nije temeljito argumentirana, izazva konotacije koje upućuju na moguću pristranost i subjektivnost pri donošenju takvih odluka, što upućuje (najčešće) na povredu ustavnog načela na pravično suđenje iz čl. 29.

Zato kad se u praksi i teoriji govori o ustavnim jamstvima ili zajamčenim ustavnim pravima, to treba shvatiti - relativno. Ili je to tek relativan dojam ovog okorjelog pravnog praktičara koji osim lijepih riječi na papiru ponajprije i iznad svega očekuje brza, dobra i pravična djela odnosno odluke nadležnih vlasti.

Ustavna jamstva u pravilu se prosuđuju prema putovima djelotvornog ostvarenja i zaštite samog predmeta jamstva, ali i prema djelotvornosti institucija koje su odgovorne za njegovo ostvarenje i zaštitu.⁴³

Ustavni sud ima opću ustavnu zadaću jamčiti poštovanje Ustava.⁴⁴ Ustavna pitanja pravna su pitanja kao i druga, samo s mnogo većom političkom implikacijom.⁴⁵

⁴³ Ustavni sud, U-I-2249/2009 od 15. 10. 2014. Izv. O ustavnom položaju Ustavnog suda više vidjeti u uvodnim napomenama uz čl. 126. Ustava.

⁴⁴ *Arg. ex* odluke Ustavnog suda U-VIIR-164/2014 od 13. 1. 2014. Izbor Us 2014/322.

⁴⁵ Crnić, Jadranko, str. 3.

Najbolji argument protiv demokracije je petminutni razgovor s prosječnim glasačem. Winston Churchill.

Demokracija je proces koji nam jamči da se nama neće vladati bolje nego što to zaslužujemo. Bernard Shaw.

Demokracija je samo san, treba je staviti u istu kategoriju kao Arkadiju, Djeda Božićnjaka i raj. Henry Louis Mencken.

2. Praksa

2.1. Opća stajališta prakse

1. Ustav je temeljni i najviši pravni akt države.

Ustavni sud, U-I-778/2002 od 10. 7. 2002. Izv., U-VIIR-4696/2010 od 20. 10. 2010. Izbor Us 2010/353-354. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 119/10.

2. Ustav je po pravnoj snazi iznad prava Europske unije.

Ustavni sud, U-VIIR-1159/2015 od 8. 4. 2015. Izbor Us 2015/339. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 43/15.

3. Iz Izvorišnih osnova i mjerodavnih ustavnih odredbi (čl. 1. i 3. Ustava - *nap. a.*) proizlazi da je Ustav prihvatio građanski koncept države.

Ustavni sud, U-I-3597/2010 i druge odluke od 29. 7. 2011. Izv. *Napomena*: Potpuniji izvadak iz te odluke vidjeti u praksi uz *Izvorišne osnove Ustava*.

4. Ustav jamči prava koja nisu teorijska ili prividna, nego prava koja su provediva u praksi i djelotvorna.

Ustavni sud, U-III-3693/2015 od 19. 11. 2015. Izbor Us 2015/284, i U-III-4778/2008 od 1. 3. 2012. Izbor Us 2012/183. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 36/12.

5. Ustav zemlje mora osigurati svijest o konstitucionalizmu u društvu, svijest da je, istinski, on fundamentalni dokument, a ne naprosto slučajna politička deklaracija. Stoga, i način na koji se donosi i način na koji se implementira moraju stvoriti u društvu uvjerenje da je, po samoj svojoj prirodi, Ustav stabilan akt koji nije podložan lakoj promjeni zbog kaprica trenutačne većine.⁵²

Ustavni sud, U-X-5730/2013 od 26. 11. 2013. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 144/13.

⁵² Pravno stajalište Europske komisije za demokraciju putem prava (Venecijanska komisija).

79. Zakonska odredba kojoj je dano povratno djelovanje suglasna je s Ustavom ako je takvo djelovanje propisa u javnom interesu odnosno ako se takvim djelovanjem propisa ostvaruju ciljevi koji imaju veći društveni značaj od pravne sigurnosti na koju su subjekti određenog pravnog odnosa računali.

Ustavni sud, U-I-4455/2015 od 4. 4. 2017. Izv. *Napomena*: Prema autorovu stajalištu, ovakvo usvojeno ustavnopravno stajalište otvara mogućnost da se javni interes jako široko tumači, što dovodi u pitanje pravnu sigurnost kao bitan element vladavine prava iz čl. 3. Potpunije izvatke iz te odluke vidjeti u praksi uz čl. 90. Ustava.

2.10. Zabrana arbitrarnosti i samovolje⁹³

80. Arbitrarno (samovoljno) vršenje ovlasti omogućava, u supstancijalnom smislu, nepoštene, nerazložne, nerazumne ili opresivne⁹⁴ odluke koje su protivne načelu vladavine prava. "Arbitrarnost je zapravo najšire područje slobodnog odlučivanja na podlozi zakonske ovlasti - **to je neka vrsta legalizirane samovolje**, jer se donositelju odluke ostavlja da određenu svrhu realizira sredstvima koja su stvar njegove osobne volje." (Ivančević, *Institucije upravnog prava*, Pravni fakultet u Zagrebu, 1983., str. 199.). U Republici Hrvatskoj takvo je ponašanje vlasti apsolutno zabranjeno.

Ustavni sud, U-I-4405/2013 i U-II-3222/2014 od 31. 3. 2015. Izv., U-I-2881/2014 od 1. 6. 2016. Izbor Us 2016/26. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 55/16., i U-I-1625/2014 od 30. 3. 2015. Izbor Us 2015/16-17. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 40/15.

81. Uloga je Ustavnog suda osigurati da odluke sudova ne budu arbitrarne ili na drugi način **očito nerazumne**.

Ustavni sud, U-III-3186/2007 od 30. 6. 2010. Izbor Us 2010/228. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 93/10.

82. Pri procjeni je li tumačenje sudova bilo ustavnopravno neprihvatljivo zbog arbitrarnosti, Ustavni sud u prvom redu ispituje sudsku praksu nadležnih sudova radi ocjene je li ona u pitanju o kojem je riječ stabilna, ustaljena i dosljedna. Utvrdi li da je riječ o takvoj praksi, Ustavni sud takvu stabilnu, ustaljenu i dosljednu praksu također smatra, s aspekta pravne sigurnosti i vladavine prava te jednakosti svih pred zakonom, "pravom" koje mora uvažiti kad procjenjuje jesu li povrijeđena ustavna prava podnositelja u konkretnom slučaju.

Ustavni sud, U-III-1529/2018 od 12. 7. 2018., U-III-1272/2014 od 18. 3. 2015. i U-III-4261/2013 od 25. 5. 2016. Izv. *Napomena*: O arbitrarnosti vidjeti i praksu uz čl. 29.

⁹³ O zabrani arbitrarnosti i samovolje u obavljanju vlasti vidjeti i praksu uz čl. 29. Ustava.

⁹⁴ Oprešivan (pridjev) = ugnjetavački, nasilan, tlačilački.

Članak 5.

U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom.

Svatko je dužan držati se Ustava i prava i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.

1. Uvodne napomene

Načelo ustavnosti i zakonitosti. Sloboda, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj su za tumačenje Ustava (čl. 3.). Odredba čl. 5. sadržava načelo ustavnosti i zakonitosti.^{114,115} U tom je smislu čl. 5. načelo za provedbu spomenutih ustavnih vrednota iz čl. 3. Ustava. Navedene ustavne odredbe valja tumačiti kao cjelinu.

Ustav je temeljni i najviši pravni akt države.¹¹⁶ On ima nadzakonsku pravnu snagu i zbog toga s njime moraju biti usklađeni svi pravni propisi u okviru pravnog sustava, kao i postupci svih državnih tijela i tijela koja obavljaju javne ovlasti.¹¹⁷

Dužnost je svih držati se Ustava i prava i poštovati pravni poredak.¹¹⁸ Pojedinačni akti državne uprave i tijela koja imaju javne ovlasti moraju biti utemeljeni na zakonu (čl. 19. st. 1.). Sudovi pak moraju suditi na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava (čl. 118. st. 3.).

Propis je opći (najširi) naziv za razne vrste pravnih akata kojima se na općenit način uređuju prava i obveze građana.

Ustav kao propise razlikuje:

- a) zakone, koji moraju biti u suglasnosti s Ustavom
- b) ostale propise koji moraju biti u suglasnosti i s Ustavom i sa zakonom

¹¹⁴ Tako Ustavni sud, U-I-745/1999 od 8. 11. 2000. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 112/00., i U-III-2166/2016 od 2. 11. 2016. Izv.

¹¹⁵ Vladušić, Julia, *Poimanje načela zakonitosti u predmetu Europskog suda za ljudska prava - slučaj Lelas protiv Hrvatske*, Godišnjak 18/11, str. 445.-452.

¹¹⁶ Tako Ustavni sud u odlukama U-I-778/2002 od 10. 7. 2002. Izv., i U-VIIR-4696/2010 od 20. 10. 2010. Izbor Us 2010/353-354. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 119/10.

¹¹⁷ Tako i Smerdel, Branko, 3.

¹¹⁸ Tako Ustavni sud, U-II-2944/2012 od 27. 9. 2016. Izv.

Mudre (ili barem zanimljive) izreke

Ne pričajte ljudima o svojim problemima. 80% ljudi nije briga, a ostalim 20% je drago što ih imate. Lou Holtz.

2. Praksa

2.1. Opća stajališta prakse

1. Ustav jamči strankama u postupku pravo na (učinkovito) pravno sredstvo. To pravo čini neodvojivu sastavnicu prava na pravično suđenje zajamčeno čl. 29. st. 1.

Ustavni sud, U-III-8181/2014 od 27. 4. 2017. Izv.

2. Pitanje osiguranja djelotvornog pravnog lijeka jedno je od temeljnih procesnih jamstava u svim pravnim postupcima koje je zbog svog iznimnog značenja zajamčeno Ustavom kao temeljno ljudsko pravo.

Ustavni sud, U-III-1733/2000 od 24. 11. 2004. Izv., i U-III-5328/2008 od 14. 10. 2010. Izbor Us 2010/257. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 122/10.

3. Pravo na djelotvoran pravni lijek jamči se i čl. 13. Konvencije. Riječ je o jednom od temeljnih ustavnih i konvencijskih jamstava za stranke u postupcima pred sudovima ili drugim ovlaštenim tijelima.

Ustavni sud, U-I-2826/2014 od 6. 12. 2016. Izv.

4. Pravila ne smiju biti takva da sprječavaju osobe da se posluže raspoloživim pravnim sredstvom.

Ustavni sud, U-III-1/2009 od 3. 11. 2010. Izv.

5. Pravo na žalbu smije se iznimno isključiti u slučajevima određenim zakonom ako je osigurana druga pravna zaštita.

Ustavni sud, U-I-4176/2006 od 2. 2. 2010. Izbor Us 2010/3. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 25/10.

6. Potpuna jednakost u svim procesnim situacijama nije ni nužna ni moguća. Tako, kad bi se propisala mogućnost da okrivljenik ima pravo uložiti žalbu na rješenje o pretrazi, ugrozila bi se svrha pretrage. Riječ je o dokaznoj radnji kojoj je inherentan element “iznenađenja” kako bi njezina provedba imala izgleda za uspjeh.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

7. Ustavno pravo na žalbu ne iscrpljuje se u strogo formalnom smislu u (ne)mogućnosti njezina izjavljivanja, već podrazumijeva ostvarivanje učinkovite pravne zaštite putem žalbe. Pritom je stajalište ustaljene ustav-

pravo o svom trošku umnožiti akte iz spisa, zbog čega je ponuditeljima odnosno strankama otežana mogućnost da svoje pravo na žalbu ostvare na jednostavan i djelotvoran način. U toj mjeri osporene zakonske odredbe ograničenje su prava na djelotvornu žalbu u postupcima javne nabave. Ta ograničenja nemaju razumno i objektivno opravdanje. Zato se cilj tih mjera ne može smatrati legitimnim.

Ustavni sud, U-I-1678/2013 od 19. 12. 2013. Izbor Us 2013/31. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 13/14.

38. Zbog pogrešne primjene postupovnih propisa podnositelj je onemogućen u podnošenju prijedloga za obnovu postupka, nije mu omogućeno da u okviru zakona sudjeluje u postupku i izloži činjenice i dokaze važne za odlučivanje o prijedlogu ni da uspješno provede postupak zbog šutnje administracije.

Ustavni sud, U-III-634/998 od 4. 10. 2001. Izbor Us 96-09/261. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 89/01

39. Vidjeti i praksu o reviziji u parničnom postupku kao obliku pravnog lijeka uz čl. 29. pod međunaslovima 2.37. *Parnični postupak* i u tom odjeljku podmeđunaslove *Redovita revizija* i *Tzv. izvanredna revizija*.

2.3. Pogrešna uputa o pravnom lijeku

40. Pogrešna pouka o pravu na žalbu, dana u rješenju suda prvog stupnja, ne smije ići na štetu podnositelja, bez obzira na to što je podnositelja zastupao odvjetnik, koji u svojstvu stručne osobe treba biti upoznat sa zakonskim rokovima za podnošenje žalbe.

Ustavni sud, U-III-1733/2000 od 24. 11. 2004. Izv.

41. Temeljna je pretpostavka da sudovi poznaju propise i da daju pravilnu i zakonitu uputu o pravnom lijeku. Stoga stranke postupanjem po pogrešnoj uputi o pravnom lijeku danoj od nadležnog suda ne smiju trpjeti štetne posljedice.

Ustavni sud, U-III-1733/2000 od 24. 11. 2004. Izv., U-III-1458/2013 od 6. 5. 2013. Izbor Us 2013/123. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 58/13., i U-III-2808/2007 od 13. 2. 2008. Izbor Us 96-09/316. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 26/08.

42. Uputa o pravnom sredstvu nije bitan (esencijalni) dio sudske parnične odluke, ali valja uzeti da jest esencijalni dio odluke poslodavca kada odlučuje o pravu svoga radnika. Građani (njihovi zastupnici) moraju poznavati pravo (*ignorantia iuris nocet*). Zato je i podnositeljica ustavne tužbe mogla i trebala znati da je pogrešna uputa prvostupanjske odluke poslodavca (ne prigovor drugostupanjskom tijelu samog poslodavca, nego upućiva-

2. Praksa

2.1. Opća stajališta prakse

1. Pojmovi zakonitosti i pravne sigurnosti odnosno pravne izvjesnosti, koji proizlaze iz vladavine prava kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, prožimaju cijeli čl. 24. Ustava.

Ustavni sud, U-III-6559/2010 od 13. 11. 2014. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 142/14.

2. Pri odlučivanju o mjerama osiguranja nazočnosti okrivljenika u kaznenom sudskom postupku sud mora paziti da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom.

Ustavni sud, U-III-1162/1997 od 2. 12. 1998. Izbor Us 96-09/246. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 156/98.

3. Stajalište je Ustavnog suda da odrede Zakona o kaznenom postupku sudovi moraju tumačiti i primjenjivati restriktivno, polazeći od načela nepovredivosti čovjekove osobne slobode, propisanog čl. 22. Ustava i čl. 5. st. 1. Konvencije, uz zahtjev da se kazneni postupak protiv pritvorenika²⁸³ mora voditi osobito žurno, u smislu čl. 25. st. 2. Ustava, čl. 5. st. 3. Konvencije i čl. 101. st. 4. ZKP-a (odluka Ustavnog suda U-III-3698/2003 od 28. rujna 2004., *Narodne novine*, br. 141/04.).

Ustavni sud, U-III-2815/2011 od 8. 6. 2011. Izbor Us 2011/228-229. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 67/11.

4. Članak 24. st. 2. Ustava određuje da uhićena osoba mora biti odmah upoznata s razlozima uhićenja i sa svojim pravima utvrđenima zakonom. U skladu s tom ustavnom odredbom članak 7. ZKP-a propisuje da će uhićena osoba biti na njoj razumljiv način obaviještena o razlozima uhićenja te navodi ostala prava o kojima uhićena osoba tom prigodom mora biti poučena. Po prirodi stvari informacija o razlozima uhićenja i optužbi bit će manje detaljna u trenutku uhićenja od one u kasnijem tijeku postupanja odnosno tijekom suđenja. Tu razliku dopušta i Konvencija odnosno praksa Europskog suda.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

5. Određivanje i trajanje istražnog zatvora ograničeni su ponajprije načelom razmjernosti (čl. 16. st. 1. Ustava - *nap. a.*).

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

²⁸³ Sada osobe protiv koje je određen istražni zatvor - *nap. a.*

53. Pravo na pravično suđenje zajamčeno čl. 29. st. 1. mora se tumačiti u svjetlu vladavine prava kao jedne od temeljnih vrednota hrvatskog ustavnog poretka. Jedno od njezinih osnovnih obilježja je načelo pravne sigurnosti koje je presudno za izgradnju povjerenja u sudski sustav.

Ustavni sud, U-III-361/2014 od 21. 11. 2017. Izv.

54. Ustavni je sud, u okviru svojih ustavnih ovlasti, dužan štiti jamstva pravičnog suđenja tako da zaštita koju pruža bude praktična i djelotvorna, a ne teorijska i iluzorna.

Ustavni sud, U-III-2374/2009 od 4. 10. 2010. Izbor Us 2010/255. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 119/10., U-III-1897/2014 od 18. 5. 2016. i U-III-4149/2014 od 24. 7. 2015. Izv.

55. Pravo na pristup sudu bitan je aspekt ustavnog prava na pravično suđenje.

Ustavni sud, U-III-6064/2011 od 28. 11. 2012. Izbor Us 2012/290. *Napomena:* O pravu na pristup sudu i “pravu na sud” vidjeti u praksi uz ovaj članak Ustava pod međunaslovom 2.2. *Pravo na sud - pravo na pristup sudu.*³⁵⁸

56. S pravičnošću suđenja u smislu čl. 29. st. 1. usko je povezano načelo djelotvornosti individualne pravne zaštite.

Ustavni sud, U-III-1942/2010 i U-III-1943/2010, obje odluke od 8. 7. 2013. Izv.

57. Nezamislivo je da čl. 29. st. 1. osigurava postupovna jamstva strankama u sudskim postupcima (poštenost, javnost, brzinu), a da im ne osigurava i ne jamči da će se u njihovim predmetima donijeti konačna odluka o njihovim pravima. Budući da Ustav jamči prava koja nisu teorijska ili prividna, nego prava koja su provediva u praksi i djelotvorna, pravo na pristup sudu uključuje i pravo dobiti odluku o sporu od suda (vidjeti *mutatis mutandis* presudu Europskog suda *Multiplex protiv Hrvatske*, 10. srpnja 2003., zahtjev br. 58112/002003., § 45.).

Ustavni sud, U-III-1414/2012 od 19. 12. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 10/13.

58. Prema stajalištu Ustavnog suda, ustavna se jamstva u pravilu prosuđuju prema putovima djelotvornog ostvarenja i zaštite samog predmeta jamstva, ali i prema djelotvornosti institucija koje su odgovorne za njegovo ostvarenje i zaštitu.

Ustavni sud, U-I-2249/2009 od 15. 10. 2014. Izv.

³⁵⁸ Literatura: Potočnjak, Željko, *Pravo na sud, pristup sudu i suđenje u razumnom roku u slučaju intervencije zakonodavca u sudske postupke u tijeku*, ZPF u Rijeci 2/04, str. 823.-853.

Zabrana zlouporabe prava (čl. 6. ZOO-a)

344. Postoji zlouporaba prava vlasništva kad se ono vrši u protivnosti s njegovim ciljem, makar ne postojala namjera da se time drugome nanese šteta. Tužitelj ima pravo na naknada štete, sukladno čl. 154. st. 1. ZOO/91 (sada čl. 1045. st. 1. ZOO-a - *nap. a.*) budući da mu je nepropisnim građenjem tuženik umanjio vrijednost njegove nekretnine.

Županijski sud u Zagrebu, Gžn-3399/09 od 13. 7. 2010. i Ustavni sud, U-III-5001/2013 od 23. 9. 2015. Izv.

Načelo jednake vrijednosti činidaba (čl. 7. ZOO-a)

345. Prema načelu *valorizma*, promjena vrijednosti novca zahtijeva promjenu visine novčanog iznosa koji je objekt novčane obveze. Svrha je *valorizacije* osiguranje jednake vrijednosti činidaba određenog ugovornog odnosno drugog obveznog pravnog odnosa. Ako vrijednost novca padne, broj novčanih jedinica treba povećati, a ako poraste, njihov broj treba smanjiti.

Ustavni sud, U-I-392/2011 i druge odluke od 13. 12. 2016. Izv. *Napomena:* Vidjeti sudsku praksu o načelu monetarnog nominalizma u nastavku ovog odjeljka.

Prava osobnosti (čl. 19. ZOO-a)

346. U suvremenim demokratskim državama posebno se štiti pravo osobnosti svake ljudske osobe. Neimovinska šteta sastoji od triju oblika: biološke (zbog povrede tijela), moralne (zbog povrede psihe) i egzistencijalne (zbog povrede svih ostalih prava osobnosti odnosno zbog povrede ljudskog duha). Svaka povreda prava osobnosti neimovinska je šteta (čl. 1046. ZOO-a).

Ustavni sud, U-III-1437/2007 od 23. 4. 2008. Izv. *Napomena:* U nastavku ovog odjeljka vidjeti i praksu pod međunaslovom *Neimovinska šteta*.

347. Svako povrijeđeno pravo osobnosti iz čl. 19. ZOO-a dovodi do objektivnog nastanka neimovinske štete (čl. 1046. ZOO-a - *nap. a.*), ali to ne znači da postoji bezuvjetno tužiteljevo (oštećenikovo) pravo na isplatu pravične novčane naknade (čl. 1100. ZOO-a - *nap. a.*).

Općinski građanski sud u Zagrebu, Pn-2063/13 od 14. 10. 2014. i Ustavni sud, U-III-3553/2015 od 19. 11. 2015. Izv.

348. Svaka povreda čl. 14. st. 2. Ustava zbog “nepravilne” odnosno ustavnopravno neprihvatljive primjene mjerodavnog materijalnog prava (utvrđena odlukom Ustavnog suda) nije sama po sebi povreda prava osobnosti. Drugim riječima, takvom povredom ne ustanovljuje se izrav-

ne sadržava mjerila prema kojima bi prvostupanjski sud bio dužan uzeti da su određene činjenice dokazane s određenim stupnjem izvjesnosti, a druge nisu.

Ustavni sud, U-III-802/2010 od 6. 4. 2011. Izbor Us 2011/193. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 44/11.

537. Pravilo jedinog ili odlučujućeg dokaza stvoreno je *in favorem* okrivljenika kako bi se uravnotežio položaj obrane i tužiteljstva odnosno kompenzirali nedostaci za obranu koji nastaju anonimizacijom ili odsutnošću svjedoka.

Ustavni sud, U-448/2009 i druge odluke, sve od 19. 7. 2012. Izv.

538. Posredni izvori saznanja u kaznenom postupku nisu zabranjeni uz obvezu suda da individualno i savjesno ocjeni njihovu dokaznu vrijednost.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

539. Iskaz svjedoka “iz druge ruke” (*hearsay evidence*) zahtijeva osobitu pozornost i kritičnost pri analizi, kod koje su sud i druga državna tijela dužni jasno izložiti razloge za odluke koje donose i objasniti razloge uvjerljivosti iskaza takvog iznimnog svjedoka.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

540. Pravo **privilegiranih svjedoka** na nesvjedočenje nije ustavno pravo.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

541. Uporaba **anonimnih svjedoka**⁴⁰⁹ mora biti nužno potrebna. Sud mora kompenzirati obrani nedostatak nepoznavanja identiteta svjedoka, a osuda ne smije biti isključivo ili u odlučujućem dijelu utemeljena na iskazu anonimnog svjedoka.

Ustavni sud, U-I-448/2009 i druga rješenja od 19. 7. 2012. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 91/12.

542. Svrha mjere iz čl. 336. ZKP-a zaštita je određenih osoba koje će kasnije u pravilu biti ispitane kao **zaštićeni svjedoci** na temelju čl. 294. do 299. ZKP-a. Tim osobama u svojstvu zaštićenih svjedoka obrana može postavljati pitanja na način predviđen za ispitivanje zaštićenih svjedoka u kaznenom postupku. Ako se ne bi primijenila mjera iz osporene odredbe,

⁴⁰⁹ *Mutatis mutandis* - zaštićenih svjedoka po ZKP-u - nap. a.

2.40. Upravni spor^{424,425}

654. Upravni spor je nadzorni mehanizam postupanja države i javnopravnih tijela, koja u velikom broju slučajeva mogu bitno ograničiti ili ukinuti ustavna prava građana (npr. postupci izvlaštenja, gospodarske i građevinske inspekcije, porezni nadzor i sl.). Isključiva je ovlast zakonodavca da pojedine institute upravnog sudovanja prihvati, zadrži ili ukloni iz prihvaćenog modela upravnosudskog postupka odnosno promijeni sam model. S ustavnopravnog je aspekta jedina obveza zakonodavca da pri uređivanju pojedinih instituta tog postupka uvažava zahtjeve koje pred njega postavlja Ustav, a osobito one koji proizlaze iz načela vladavine prava i one kojima se štite određena ustavna dobra i vrednote.

Ustavni sud, U-I-2753/2012 od 27. 9. 2016. Izbor Us 2016/46. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 94/16.

655. Opća jamstva na pravično suđenje sadržana u čl. 29. st. 1. moraju biti poštovana i u postupku sudske kontrole zakonitosti pojedinačnih akata uprave iz čl. 19. st. 2. Ustava.

Ustavni sud, U-III-1001/2007 od 7. 7. 2010. Izbor Us 2010/248. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 90/10., i U-III-990/2016 od 13. 4. 2017. Izv.

656. Sastavnice/aspekti pravičnog suđenja moraju se poštovati i u postupku sudske kontrole zakonitosti pojedinačnih akata uprave iz čl. 19. st. 2. Ustava, jer tek takvo postupanje u punom smislu jamči provođenje načela zakonitosti, propisanog čl. 19. st. 1.

Ustavni sud, U-III-2820/2010 od 9. 12. 2010. Izbor Us 2010/309. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 145/10.

657. Upravni akti podvrgavaju se sudskoj kontroli upravo zato što državna tijela koja donose upravne akte - nisu tijela sudbene vlasti. Stoga

⁴²⁴ U primjeni načela pravičnog (poštenog) suđenja iz ovog članka Ustava Ustavni je sud razvio ustavnopravne standarde koji vezuju sudbenu vlast i druga državna tijela koja imaju ovlast odlučivanja. O tim ustavnopravnim standardima, koji vrijede i za postupak pred upravnim sudovima, vidjeti u uvodnim napomenama uz ovaj članak Ustava.

⁴²⁵ Literatura: Đerđa, Dario - Šikić, Marko, *Komentar Zakona o upravnim sporovima*, s uvodnim člankom Dragana Medvedovića *Novi sustav upravnog sudovanja*, Novi informator, Zagreb, 2012.; Galić, Ante - Rostaš-Beroš, Lidija - Vezmar Barlek, Inga, *Upravni spor u praksi*, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, biblioteka *Pravo* 86, Organizator, Zagreb, 2015.; Koprić, Ivan, *Europski standardi i modernizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, u: *Europeizacija upravnog sudovanja u Hrvatskoj*, Institut za javnu upravu, Zagreb, 2014., str. 12.-34.; Kovačić, Mira - Dominković, Franciska, *Zakon o upravnim sporovima u sudskoj praksi*, Novi informator, Zagreb, 2018.

povreda ustavnog jamstva iz čl. 29. st. 1. koju počini upravni sud nenavođenjem meritornih razloga za odbijanje tužbe - dakle za uskratu Ustavom zajamčene sudske zaštite adresatu upravnog akta, može imati višestruke implikacije.

Ustavni sud, U-III-3693/2015 od 19. 11. 2015. Izbor Us 2015/283-284.

658. Upravni spor pred upravnim sudom uvijek je spor između fizičke odnosno pravne osobe o čijim je pravima i obvezama odlučilo neko državno tijelo i, s druge strane, autoriteta državne vlasti izraženog kroz upravni akt koji se tužbom pobija. Takvom odnosu “strana” u sporu imanentan je određeni stupanj rizika od pojave nejednakosti u procesnom položaju tužitelja te od zapostavljanja značenja principa neovisnosti i nepristranosti u suđenju.

Ustavni sud, U-III-6002/2011 od 11. 10. 2012. Izbor Us 2012/272. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 121/12., i U-III-7236/2014 od 19. 2. 2015. Izv.

659. Ustavni sud nije nadležan supstituirati ulogu upravnog suda i sam provoditi zahtijevane testove (u konkretnom predmetu - test usporedivosti i opravdanosti). Njegova je zadaća da ocjenjuje je li učincima interpretacije (tumačenja) prava, koju je u svjetlu okolnosti nekoga konkretnog slučaja proveo upravni sud, povrijeđeno određeno ustavno pravo podnositelja ustavne tužbe. Ustavni sud ne ulazi u razloge zbog kojih je upravni sud pogrešno ocijenio pravnu prirodu Poslovnika Hrvatskog sabora, ali je naglasio da su svi sudovi i druga tijela državne i javne vlasti dužni primjenjivati Ustav u njegovu izvornome integralnom tekstu.

Ustavni sud, U-III-3675/2008 od 29. 7. 2011. Izbor Us 2011/263. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 93/11.

660. Sredstva pravne zaštite zbog **šutnje administracije** nisu uvijek djelotvorna za ubrzanje samih upravnih postupaka. Stoga, neaktivnošću i neučinkovitošću državne uprave, drugih državnih tijela i pravnih osoba s javnim ovlastima, kad u upravnim stvarima odlučuju o pravima, obvezama ili pravnim interesima stranaka u upravnom postupku, promatranom zajedno s trajanjem započetog upravnog spora, može doći do povrede čl. 29. st. 1. i čl. 6. st. 1. Konvencije.

Ustavni sud, U-IIIA-4885/2005 od 20. 6. 2007. Izbor Us 96-09/350. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 67/07.

661. Za *a limine* odbacivanje tužbe u upravnom sporu, bez obveze nadležnog suda da prethodno pozove tužitelja da u ostavljenom roku poduzme propuštenu procesnu radnju i pritom ga pouči što i kako treba učiniti te ga upozori na posljedice koje će nastati ako ne postupi po traženju

53. Nadležna tijela moraju poći od činjenice da u Republici Hrvatskoj postoji zakonsko pravo na upis promjene spola u maticu rođenih u slučaju “života u drugom rodnom identitetu”. Moraju uzeti u obzir i dob podnositelja, kao i važnost koju taj postupak ima za njega, to jest za njegov budući psihofizički razvoj i stabilnost te oblikovanje njegove osobnosti.

Ustavni sud, U-IIIB-3173/2012 od 18. 3. 2014. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 46/14. *Napomena*: Vidjeti praksu o zabrani diskriminacije po spolu uz čl. 14.

54. U presudi *Schalk i Kopf protiv Austrije* (2010.) ESLJP je prvi put priznao da stabilne veze *kohabitacije* istospolnih parova potpadaju pod pojam “obiteljskog života” u smislu čl. 8. Konvencije. To je otvorilo mogućnost da se sudskim pravorijekom utvrdi da su istospolni parovi diskriminirani po spolu u svom pravu na poštovanje osobnog i obiteljskog života (čl. 14. u vezi s čl. 8. Konvencije).

Ustavni sud, SuS-1/2013 od 14. 11. 2013. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 138/13. *Napomena*: Vidjeti praksu o obiteljskom životu i uz čl. 62. Ustava.

55. Prigovor o povredi čl. 35. Ustava odnosno čl. 8. Konvencije sastoji se u tvrdnji da je pravo na poštovanje podnositeljčina osobnog života povrijeđeno jer su nadležni fakultet i Upravni sud u Zagrebu odbili njezin zahtjev za izdavanjem nove diplome u ženskom rodnom identitetu s imenom N. Z., nakon promjene spola i imena. Ustavni sud prije svega mora odrediti potpada li pravo koje zahtijeva podnositeljica pod domašaj jamstva “štovanja i pravne zaštite osobnog života” utvrđenog u čl. 35. ESLJP je u više svojih predmeta (vidjeti, primjerice, predmet *B. protiv Francuske*, presuda od 25. ožujka 1992., ili predmet *Christine Godwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 28957/95, presuda, od 11. srpnja 2002.,) zauzeo stajalište da pitanja vezana uz **rodni identitet** pripadaju u područje “osobnog života”, pa time i u domašaj čl. 8. Konvencije. U ovom predmetu podnositeljica je zahtijevala promjenu podataka o spolu i imenu u diplomi, nakon izmjene tih podataka u temeljnom upisu u matici rođenih, na osnovi kojega je ishodila novu osobnu iskaznicu i novu domovnicu. S obzirom na prethodna utvrđenja, Ustavni sud zaključuje da, zbog njegova činjeničnog i pravnog stanja, predmet potpada pod domašaj čl. 35. Ustava. Ustavni sud smatra da je predmet ovog ustavnosudskog postupka osjetljiv s aspekta prava na poštovanje privatnog života podnositeljice, ali i s aspekta obveza države da u konkretnoj situaciji osigura ostvarivanje poštovanja njezina privatnog života. Ustavni sud ocjenjuje da je u konkretnom slučaju podnositeljici povrijeđeno pravo na pravično suđenje zajamčeno čl. 29. st. 1.

Novinari, prema čl. 38. st. 3. Ustava, imaju pravo na slobodu izvještavanja. Kontrapunkt tom pravu je odgovornost nakladnika i novinara za istinitost izvještavanja osobito s aspekata već spomenutog čl. 8. Konvencije. Provedbeni propis su zakoni koji uređuju djelovanje, prava i obveze medija.

Medije nazivaju “čuvarima demokracije”.⁴⁶⁵ Drugi se, pak, s pravom pitaju: Ako su mediji čuvari demokracije, tko čuva “čuvare”? citirajući latinsku uzrečicu *Quis custodiet ipsos custodes?*⁴⁶⁶ Odgovor bi trebao biti - građani, posredstvom pravne regulative,⁴⁶⁷ a mi dodajemo i putem sudova kao institucija koje bi trebale, u konkretnim slučajevima ugroze prava osobnosti, učinkovito štititi pojedinačna prava fizičkih i pravnih osoba u kaznenom i prekršajnom postupku, ali i u ostvarivanju građanskih prava poput onoga na naknadu štete, primjerice po čl. 19., 1046. i 110. ZOO-a.

Mediji su moć. Snažno utječu na stvaranje javnog mišljenja i na društvena zbivanja. Mogu bitno utjecati na sudbinu pojedinaca i društvenih skupina. Sposobni su pojedinca ili grupu uzdići do gotovo božanskih visina ili ga utopiti u najdubljem glibu ljudskog blata.

Devetnaesto i dvadeseto stoljeće ljudski je rod potrošio i na borbu da se medijima osigura sloboda izvješćivanja. Čini se da će dvadeset i prvo stoljeće ljudski rod potrošiti na borbu s medijima da se tako stečenom slobodom koriste odgovorno.

Nažalost, praksa redovnih sudova ne pruža stvarnu i djelotvornu zaštitu ugroženim pojedincima, fizičkim i pravnim osobama. Naime, sudski postupci su dugotrajni, a često rezultiraju neprimjerno malim iznosima novčane satisfakcije za žrtve medijskog nasilja. Kao da je riječ o pozivu sudova žrtvama - nemojte tražiti zaštitu od nas, i mi se bojimo medija.⁴⁶⁸

⁴⁶⁵ U tom smislu i Alaburić, Vesna, *Sloboda misli, mišljenja, izražavanja i informiranja*, HPR 6/03, str. 12.

⁴⁶⁶ *Quis custodiet ipsos custodes?* Tko će čuvati čuvare? Riječ je o izreci koja je preuzeta iz Juvenalovih *Satira*. Njome se izražava nepovjerenje u sposobnost ili poštenje onih koji nadziru druge.

⁴⁶⁷ Tako Skoko, Božo - Bajs, Denis, *Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnosti zaštite privatnosti, časti i ugleda*, Politička misao 1/07, str. 99.

⁴⁶⁸ Više o takvom strahu sudaca, ali i političara i odvjetnika vidjeti u: Crnić, Ivica, *Mediji - moć bez pravog nadzora - odgovornost nakladnika medija za novčanu naknadu štete*, Godišnjak 20/13, str. 175.-179.

2. Praksa

2.1. Opća stajališta prakse

1. Pravo vlasništva jedno je od kvalificiranih ljudskih prava koje Ustav posebno jamči i štiti.

Ustavni sud, U-III-3190/2011 od 7. 3. 2012. Izbor Us 2012/203. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 38/12.

2. Pravo vlasništva najvažnije je ekonomsko pravo koje pojedincu jamči Ustav u čl. 48. st. 1.

Ustavni sud, U-III-2244/2014 od 6. lipnja 2016. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 57/16.

3. **Vlasništvo** se u smislu čl. 48. st. 1. mora vrlo široko tumačiti, jer **obuhvaća načelno sva imovinska prava.**^{526,527}

Ustavni sud, U-I-2249/2009 od 15. 10. 2014., U-III-661/1999 od 13. 3. 2000., U-III-72/1995 od 11. 4. 2000., U-III-551/1999 od 25. 5. 2000., U-III-476/2000 od 14. 6. 2000. Izv.

4. Pravo vlasništava uključuje i *gospodarske interese* koji su po naravi stvari vezani uz imovinu, ali i *legitimna očekivanja stranaka* da će njihova imovinska prava, zasnovana na pravnim aktima, biti poštovana, a njihovo ostvarenje zaštićeno.

Ustavni sud, U-III-2244/2014 od 6. 6. 2016. Izv. *Napomena*: Vidjeti praksu uz ovaj članak Ustava pod međunaslovom 2.4. *Legitimna očekivanja u pogledu vlasništva odnosno imovine*. Općenito o legitimnim očekivanjima vidjeti praksu uz čl. 3. pod međunaslovom 2.14. *Legitimna očekivanja kao sastavnica vladavine prava*.

5. **Pravo vlasništva nije apsolutno ustavno pravo.** Podložno je ograničenjima i oduzimanju, ali samo ako je to u interesu Republike Hrvatske i pod uvjetima propisanim mjerodavnim zakonom.

Ustavni sud, U-III-4160/2008 od 30. 6. 2011. Izbor 2011/249. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 92/11., i U-I-1037/1995 i druge odluke od 25. 9. 1997. Izv. *Napomena*: Vidjeti praksu uz čl. 50.

6. **Ustav sadržava tri zasebna pravila vezana uz ustavno uređenje vlasništva:** *prvo*, sadržano u čl. 48. st. 1., opće je naravi i propisuje jamstvo prava vlasništva; *drugo*, sadržano u čl. 50. st. 1., uređuje oduzimanje odnosno ograničavanje vlasništva, i *treće*, sadržano u čl. 50. st. 2. Ustava,

⁵²⁶ O spomenutim imovinskim pravima vidjeti praksu uz ovaj članak Ustava pod međunaslovom 2.2. *Druga imovinska prava*.

⁵²⁷ Literatura: Nikšić, Saša, *Imovina u građanskom pravu*, LAP. Klarić, str. 487.-521.

cijskih izvješća (kod kojih je, zbog njihove veličine ili djelatnosti kojom se bave, revizija iznimno složena).

Ustavni sud, U-I-3558/2006 i druge odluke od 6. 7. 2011. Izbor Us 2011/58. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 85/11.

Članak 55.

Svatko ima pravo na rad i slobodu rada.

Svatko slobodno bira poziv i zaposlenje i svakomu je pod jednim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost.

1. Uvodne napomene

Poglavlje III. Ustava, koje obuhvaća čl. 48. do 70., posvećeno je ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.

Ustav u 3. odjeljku tog poglavlja jamči veći broj pojedinačnih socijalnih prava: pravo na rad i slobodu rada (čl. 55.), dostojnu zaradu, ograničeno radno vrijeme, odmore i sudjelovanje u odlučivanju (čl. 56.), socijalnu sigurnost, zaštitu osoba s invaliditetom, zdravstvenu zaštitu i mirovinsko osiguranje (čl. 57. do 59.), pravo radnika i poslodavaca na udruživanje (čl. 60.), pravo radnika na štrajk (čl. 61.), ustavnopravnu zaštitu obitelji (čl. 62. do 65.), kao i pravo na zdrav život (čl. 70.).

Prema čl. 1. st. 1. Ustava, Republika Hrvatska je, uz ostalo, socijalna država.

Socijalna država je ona država koja je na sebe preuzela odgovornost osiguranja temeljnih egzistencijalnih uvjeta svojih građana. U odnosu na prijašnji socijalistički model socijalne države, u Ustavu iz 1990. povećana je uloga tržišta i odgovornost pojedinaca i obitelji za vlastitu socijalnu sudbinu.⁵⁷¹

Socijalna pravda jedna je od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava (čl. 3.). Socijalna pravda sastavnica je koncepta socijalne države, jer takva država zahtijeva uspostavu i očuvanje socijalne pravde⁵⁷² kao i uspostavu i održavanje pravednog socijalnog poretka.⁵⁷³

⁵⁷¹ Prema Pravnom leksikonu, str. 1485.

⁵⁷² Ustavni sud, U-IP-3820/2009 i druge odluke od 17. 11. 2009. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 143/09., U-I-3685/2015 od 4. 4. 2017. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 39/17., i U-I-1694/2017 i druge odluke od 2. 5. 2018. Izv. *Napomena*: Vidjeti izvatke iz te odluke u praksi uz čl. 5. i 49. Ustava.

⁵⁷³ Ustavni sud, U-I-1694/2017 i druge odluke od 2. 5. 2018. Izv.

Konvencijsko pravo

Vidjeti:

- čl. 4. Konvencije pod naslovom *Zabrana ropstva i prisilnog rada* u Prilogu II. ove knjige
- Konvenciju o prisilnom ili obveznom radu (*Narodne novine*, br. 5/00.)
- Konvenciju o diskriminaciji u odnosu na zaposlenje i zanimanje (*Narodne novine*, br. 5/00.).

Iz pravne baštine

Labor omnia vincit. Rad pobjeđuje sve.

Mudre (ili barem zanimljive) izreke

Dostojanstvo u poslu postoji samo kad je rad prihvaćen slobodnom voljom. Albert Camus.

Ne živimo samo za spavanje i jedenje. Trebamo ponos i dostojanstvo u našem životu. Rad daje uvjete za život. Yoko Ono.

Rad je dio života, ne njegov smisao. Sean Adams.

Ideja da je rad plemenit izvor je ogromne štete. Bertrand Russell.

Već dugo smatram da bi bogataši zadržali više rada za sebe da je stvarno tako krasan kako se prikazuje. Bruce Grocott.

Ako predano radite osam sati dnevno, možda ćete postati šef i onda raditi 12 sati dnevno. Robert Frost.

Nemam ja ništa protiv posla. Samo ne bi htio zakinuti nekog kome se stvarno radi. Dobie Gillis.

2. Praksa

2.1. Opća stajališta prakse

1. Pravo na rad i slobodu rada ne znači ujedno i pravo na zaposlenje na određenim poslovima i određenom radnom mjestu.

Ustavni sud, U-III-1149/2015 od 7. 9. 2016. Izv.

2. Jedno je od značajnih obilježja ugovora o radu je dobrovoljnost, koja se izražava kroz slobodu ugovaranja i sklapanja ugovora o radu.

Ustavni sud, U-I-3763/2004 od 18. 10. 2006. Izv.

3. Prema čl. 54.⁵⁷⁸ Ustava, svaki pojedinac ima legalno i legitimno pravo na rad i na slobodno biranje poziva, kao i pravo da mu, pod jednakim uvjetima, bude dostupno svako radno mjesto i dužnost. Međutim, čl. 44., kao ni čl. 54. Ustava, ne sadržavaju jamstvo obavljanja određenih poslova, jamstvo zapošljavanja odnosno jamstvo rada na određenom radnom mjestu.

Ustavni sud, U-III-3054/2009 od 6. 3. 2013. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 34/13.

4. Sudjelovanje u obavljanju javnih poslova, pravo na rad, sloboda biranja poziva i dostupnost svakog radnog mjesta i dužnosti podliježu, po prirodi stvari, određenim faktičnim ograničenjima u obliku uvjeta koje pojedinac mora ispunjavati. Ta su ograničenja ustavnopravno prihvatljiva ako su uvjeti jednaki za sve.

Ustavni sud, U-III-3054/2009 od 6. 3. 2013. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 34/13.

5. Radnik je prema svojoj gospodarskoj snazi u pravilu slabija stranka ugovora o radu. Zato radi zaštite radnika zakonodavac ima ovlast ograničiti slobodu ugovaranja stranaka ugovora o radu.

Ustavni sud, U-I-1706/2004 od 20. 12. 2006. Izv.

6. Zakon o radu⁵⁷⁹ opći je zakon kojim se uređuju radni odnosi u Republici Hrvatskoj.

Ustavni sud, U-I-1706/2004 od 20. 12. 2006. Izv.

7. Člankom 1. Zakona o radu, koji je opći zakon radnog prava, određeno je da se primjenjuje na radne odnose koji nisu uređeni nekim drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom koji je sklopljen i potvrđen u skladu s Ustavom te objavljen. To znači da prvenstvo u primjeni imaju odredbe posebnog zakona koje određujući pojedinu djelatnost određuju i dijelove koji se odnose na radni odnos.

Ustavni sud, U-III-2862/2010 od 17. 11. 2011. Izv.

8. U smislu drugog dijela st. 2. čl. 54.⁵⁸⁰ Ustava svakome pripada pravo da se pod jednakim uvjetima natječe za svako radno mjesto ili dužnost i da nadležno izborno tijelo u propisanom postupku odluči o toj prijavi (to

⁵⁷⁸ Prema brojevima članaka Ustava u pročišćenom tekstu riječ je o čl. 55. Ustava.

⁵⁷⁹ Opsežnu sudsku praksu, u kojoj se navode pravna stajališta redovnih sudova u primjeni Zakona o radu, vidjeti u knjizi: Crnić, Ivica, *Zakon radu - primjena u praksi*, četvrto, bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje, biblioteka *Pravo* 89, Organizator, Zagreb, 2017.

⁵⁸⁰ Prema brojevima članaka u pročišćenom tekstu Ustava riječ je o čl. 55.

vić, Željko, *Jednakost pred zakonom i radni sporovi*, Godišnjak 13/06, str. 537.-544.

Članak 56.

Svaki zaposleni ima pravo na zaradu kojom može osigurati sebi i obitelji slobodan i dostojan život.

Najduže radno vrijeme određuje se zakonom.

Svaki zaposleni ima pravo na tjedni odmor i plaćeni godišnji odmor i ovih se prava ne može odreći.

Zaposleni mogu imati, u skladu sa zakonom, udjela pri odlučivanju u poduzeću.

1. Uvodne napomene

Svatko, bez razlike, ima pravo na jednaku plaću za jednaki rad. Tko radi, ima pravo na pravednu i povoljnu naplatu koja njemu i njegovoj obitelji osigurava čovjeku dostojan opstanak i koja se, po potrebi, dopunjuje drugim sredstvima socijalne zaštite.⁶⁰¹

Svatko ima pravo na životni standard koji odgovara zdravlju i dobrobiti njega samoga i njegove obitelji, uključujući hranu, odjeću, stan i liječničku njegu i potrebne socijalne usluge, kao i pravo na osiguranje za slučaj nezaposlenosti, bolesti, nesposobnosti, udovišta, starosti ili drugog pomanjkanja sredstava za život u okolnostima koje su izvan njegove moći.⁶⁰²

Svatko ima pravo na odmor i slobodno vrijeme, uključujući razumno ograničenje radnih sati i povremene plaćene blagdane.⁶⁰³

Mudre (ili barem zanimljive) izreke

Sit gladnom ne vjeruje. Hrvatska narodna poslovica.

Nedostatak novca korijen je svakog zla. Mark Twain.

Bunim se protiv društva u kojem je moguće da jedan čovjek ne radi apsolutno ništa korisno i da zaradi milijune, dok milijuni koji rade po cijele dane jedva mogu osigurati dovoljno za jedno postojanje. Eugene Victor Debs.

⁶⁰¹ Članak 23. t. 2. i 3. Opće deklaracije o ljudskim pravima.

⁶⁰² Članak 25. Opće deklaracije o ljudskim pravima.

⁶⁰³ Članak 24. Opće deklaracije o ljudskim pravima.

6. Vladavina prava, kao jedna od najviših vrednota ustavnog poretka RH, među ostalim, sadržava obvezu sudova da, u slučajevima kada tumače i primjenjuju propise, postupaju tako da ne povređuju ljudska prava i temeljne slobode.

Ustavni sud, U-III-685/2005 od 14. 9. 2006. Izbor Us 96-09/293. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 107/06.

7. Temeljni zahtjev svakog pravnog poretka utemeljenog na načelu vladavine prava (čl. 3.) jest da sudovi poznaju propise koje primjenjuju u konkretnim slučajevima.

Ustavni sud, U-III-1458/2013 od 6. 5. 2013. Izv. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 58/13.

8. Sudovi su dužni osigurati jednak položaj stranaka u sudskom postupku.

Ustavni sud, U-III-297/2000 od 4. 10. 2000. Izbor Us 96-09/259. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 101/00. i 107/00. - ispr.

9. Sudski se postupci moraju provesti sukladno ustavnom načelu vladavine prava kao najviše vrednote ustavnog poretka. Njihovo se provođenje ne smije izjednačiti samo sa zahtjevom za zakonitošću postupanja tijela državne vlasti, već mora uključiti i zahtjev da zakonske posljedice moraju biti primjerene legitimnim očekivanjima stranaka u svakom konkretnom slučaju. U takva očekivanja nesumnjivo spada i očekivanje da će se spor riješiti primjenom pravnih standarda važećih u vrijeme njegova pokretanja, čime se ujedno ostvaruje i načelo pravičnog postupka.

Ustavni sud, U-III-2646/2007 od 18. 6. 2008. Izbor Us 96-09/323-324. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 104/08., U-III-206/2017 od 27. 6. 2017. Izv., U-III-90/2009 od 8. 11. 2012. Izbor Us 2012/282. Objavljeno u *Narodnim novinama*, br. 41/13., i U-I-659/1994 od 15. 3. 2000. Izv.

10. Sudska interpretacija činjenica, okolnosti i događaja mora biti takva da ne ostavlja nikakve dvojbe je li sud svoju pažnju usmjerio na pitanja koja je bio obvezan razmotriti i je li isključio pitanja koja su irelevantna za ono što je u konkretnom predmetu morao razmotriti.

Ustavni sud, U-III-5861/2014 od 15. 10. 2015. Izbor Us 2015/251, i U-III-5807/2010 od 30. 4. 2013. Izv. *Napomena:* O pravu na obrazloženu odluku vidjeti praksu uz čl. 29. pod međunaslovom 2.17. *Pravo na obrazloženu odluku.*

11. Zakonske odredbe moraju se primjenjivati na razumno jasan i koherentan način kako bi se, koliko je god to moguće, izbjegla nesigurnost i dvosmislenost u njihovoj primjeni. Različita sudska praksa pri tumačenju

odgovornosti sudaca i predsjednika sudova, osim predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske (čl. 124. st. 2. Ustava).

Nakon imenovanja za suca, sudačka je dužnost stalna (čl. 123. st. 1.). Prestanak te dužnosti uređuje čl. 123. st. 2. do 5. Ustava.

Suci imaju imunitet u skladu sa zakonom (čl. 122. Ustava).

Sudac se mora ponašati tako da čuva svoj ugled i ugled sudbene vlasti te ne dovede u pitanje svoju nepristranost i neovisnost u suđenju i samostalnost sudbene vlasti (čl. 89. Zakona o sudovima).

Sudac ne smije biti član političke stranke niti se baviti političkom djelatnošću (čl. 90. st. 1. Zakona o sudovima). To znači da sudac ni svojim javnim djelovanjem i postupanjem ne smije iskazivati osobnu naklonost prema bilo kojoj političkoj stranci. To bi u nekom konkretnom predmetu moglo dovesti do ocjene da sudac nema bitnu kvalitetu nužnu za svako pravično suđenje u smislu čl. 29. Ustava, tj. nepristranost.

Od suca se očekuje da postupak provede zakonito, da osigura jednakost strankama u postupku, da odluke donese u razumnom roku, da svoja pravna stajališta utemelji na provedenim dokazima i njihovoj ocjeni i da u obrazloženju odluke iznese razumna i jasna stajališta za svoju odluku, utemeljena na Ustavu, zakonima i drugim aktima koji ga obvezuju u suđenju.

Sucima njihovu dužnost otežava činjenica da su zakoni i drugi propisi često nejasni, nedorečeni, neprecizni, nedosljedni i međusobno proturječni.⁸⁵² No, u rukama čestitog, obrazovanog i razumnog⁸⁵³ suca i najlošiji zakon može se primijeniti učinkovito, razumno i pravedno.⁸⁵⁴ Zato je važno ustavno načelo da je sucima njihova dužnost povjerena osobno. Taj ustavni izričaj od sudaca zahtijeva dodatan osobni napor da svojim radom opravdaju Ustavom danu im ovlast suđenja i da kroz njihov rad sudbena vlast ima povjerenje javnosti.

⁸⁵² O utjecaju nekvalitetnih zakona na rad sudbene vlasti više vidjeti u uvodnim napomenama uz čl. 3. Ustava.

⁸⁵³ Ove sučeve značajke mogu imati i drukčiji redoslijed. Svakome na volju.

⁸⁵⁴ Zato se može razmišljati i o tome da na rezultat "pravde" ima utjecaj i **faktor zvan sreća** (lutrija), to jest hoće li predmet dospjeti u ruke sucu s gore navedenim kvalitetama ili ne. No, opet u skladu s teorijom (društvenog) relativiteta, bilo bi potpuno nepravedno reći da je samo sudbena vlast podložna faktoru sreće. I u svim drugim ljudskim aktivnostima uvijek je važno tko će biti onaj koji bi trebao "odlučivati" o našim pravima i zahtjevima (u zdravstvu, odvjetništvu, školstvu, upravi, obrtu, medijima...). Ako sreća izda i čovjek ili pravna osoba dopadnu u ruke lošem profesionalcu, jao i pomagaj, u pravilu bez prava na žalbu.